

РЕЦЕПЦІЯ ТВОРЧОСТІ АДЕЛІН ЄН МА: МІЖ СХОДОМ І ЗАХОДОМ

RECEPTION OF ADELINE YEN MA'S WORK: BETWEEN EAST AND WEST

Русакова К.О.,

orcid.org/0000-0002-9881-9035

*аспірантка кафедри порівняльної філології східних та англомовних країн
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара*

Ліпіна В.І.,

orcid.org/0000-0001-9089-5159

*докторка філологічних наук, професорка,
завідувачка кафедри порівняльної філології східних та англомовних країн
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара*

У статті окреслено основні проблеми дослідження творчості китайсько-американської письменниці Аделін Єн Ма на основі її автобіографічних творів «Опале листя: правдива історія небажаної китайської доньки» та «Китайська Попелюшка: таємна історія небажаної доньки». Було виявлено, що літературознавці зазвичай звертаються до таких аспектів її творчості як формування ідентичності, автобіографізм оповіді, аналізують окремі проблеми, висвітлені у творах, але не присвячують доробку письменниці цілісних досліджень. Серед найбільш ґрунтовних розвідок – глави дисертаційних досліджень, присвячених проблемі літературного фентезі в сучасній жіночій літературі китайської діаспори та аналізу зміни ідентичності китайських жінок. Ці роботи хоча і не надають комплексного літературознавчого аналізу, але служать основою для подальшого вивчення транскультурного контексту творчості Аделін Єн Ма, який часто залишається поза увагою дослідників.

У статті було визначено, що важливим питанням для цілісного розуміння творчості Аделін Єн Ма є визначення жанрової специфіки її творів, оскільки авторка вдається до «змішування» жанрів. Проблема визначення ознак жанру мемуарної прози або автобіографічного роману досі залишається дискусійною, оскільки цей жанр поєднує елементи особистих спогадів та художнього переосмислення реальності. Окрім цього, належну увагу необхідно приділити вивченню специфіки автоперекладу її твору «Опале листя: правдива історія небажаної китайської доньки» китайською мовою, оскільки подібних прикладів у азійсько-американській літературі не було знайдено. Також важливими є особливості явища «перемикання кодів» (code-switching), використання інтертекстуальних вкраплень та елементів «фантастичного» у творах Аделін Єн Ма, що дасть можливість вийти за межі традиційних розвідок.

Результати дослідження показують значущість творчої спадщини Аделін Єн Ма у сучасній азійсько-американській літературі, інтерпретують багатошаровість наративу та різноманіття культурних впливів. Стаття є підґрунтям для подальшого дослідження творчості письменниці.

Ключові слова: американська література, китайська література, біографія, транскультура, жіноча проза, ідентичність, переклад.

The article outlines the main research issues concerning the works of Chinese-American writer Adeline Yen Mah, based on her autobiographical books «Falling Leaves: The True Story of an Unwanted Chinese Daughter» and «Chinese Cinderella: The Secret Story of an Unwanted Daughter». It has been found that literary scholars typically focus on aspects of Adeline Yen Mah's works such as identity formation, autobiographical narration, and the analysis of specific issues highlighted in her writings. However, no comprehensive studies have been dedicated to her literary legacy. Among the most in-depth studies are chapters of dissertation researches devoted to the issue of literary fantasy in contemporary women's literature of the Chinese diaspora and the analysis of identity transformation among Chinese women. While these studies do not provide a comprehensive literary analysis, they serve as a foundation for further exploration of the transcultural context of Adeline Yen Mah's works, which often remains overlooked by researchers.

The article identifies that a crucial issue for a holistic understanding of Adeline Yen Mah's works is determining their genre specificity, as the author engages in genre blending. The challenge of defining the features of memoir or the autobiographical novel remains a topic of discussion, as this genre combines elements of personal recollections with artistic reinterpretation of reality. Furthermore, proper attention should be given to examining the specifics of the self-translation of «Falling Leaves: The True Story of an Unwanted Chinese Daughter», as no similar cases have been found in Asian-American literature. Besides, important aspects include the phenomenon of code-switching, the use of intertextual insertions, and elements of the «fantastic» in Adeline Yen Mah's works, which will allow for an expansion beyond traditional research approaches.

The findings of the study highlight the significance of Adeline Yen Mah's literary heritage in contemporary Asian-American literature, interpreting the multilayered nature of her narrative and the diversity of cultural influences. The article serves as a foundation for further research on the author's works.

Key words: American literature, Chinese literature, biography, transculture, women's prose, identity, translation.

Постановка проблеми. Аделін Єн Ма: невідомі грані транскультурної літератури. У кінці ХХ – на початку ХХІ сторіччя у світовому літера-

турознавстві виникла і набула активного розвитку ідея дослідження азійсько-американської літератури як транскультурного явища, на відміну

від попередніх підходів полі- або мультикультуралізму. Європейські, американські та вітчизняні науковці звертаються до проблеми пошуку визначення транскультурної літератури, методик дослідження доробку письменників, які творили та продовжують творити «на межі двох культур», а також до проблеми справедливого надання місця таким літературним творам у світовій спадщині та процесі літературного розвитку. Доробок китайсько-американської письменниці Аделін Єн Ма є яскравим прикладом складності і багатомірності транскультурної творчості. Питання, які художньо репрезентує авторка у своїх творах, не зводяться лише до пошуку власної культурної ідентичності, тобто вибору між китайськістю та американськістю. Її творчість характеризується синтезом різних культурних елементів, що створюють унікальну художню реальність, де переплітаються традиційні мотиви та новітні концепції, міжкультурні коди та особистісні пошуки. Така багатовекторність дозволяє розглядати її літературну спадщину як простір для діалогу культур і ідентичностей, де художні особливості є не лише способом вираження внутрішнього конфлікту, а й формою злиття різних культурних наративів.

Проблематика її творчого доробку охоплює питання впливу травматичного досвіду дитинства на формування подальших життєвих настанов та особистісних якостей, питання сприйняття соціально-політичних і культурних змін у суспільстві, питання визначення «вродженої культури» та її інтерпретації в іншій країні. Всі ці аспекти мають бути розглянуті як складові транскультурного контексту творчості Аделін Єн Ма через аналіз особливостей художнього світу її літературного доробку.

Теоретичні засади. Аналіз сучасних досліджень творчості Аделін Єн Ма. Для розуміння явища транскультурної літератури і творчості Аделін Єн Ма, як відображення сучасних процесів у світі, важливими є роботи, які стосуються не тільки дослідження транскультури, але й питань пов'язаних з поетикою її творів, освоєнням письменницею нових культурних контекстів та інтеграцією різних наративних традицій.

Аделін Єн Ма (馬嚴君玲, Ma Yan Junling) – китайсько-американська письменниця, яка народилася в Тяньцзіні у 1937 році у період японсько-китайської та громадянської війн. З біографічних та автобіографічних джерел відомо, що вона була п'ятою дитиною у родині, а мати померла незабаром після її народження. У дитинстві дівчинка виїхала до Гонконгу з родиною, де здобула середню освіту у школі-інтернаті.

Вищу медичну освіту Аделін отримала у Великій Британії, а згодом працевлаштувалась у США. Крізь її життя, а згодом і творчість, лейтмотивом йде прагнення до письменництва.

Лікарська професія вивела її на роздуми про життя, смерть, межі людського існування та особистісні кризи. Як і в багатьох відомих авторів (Микола Амосов, Артур Конан-Дойл, Морі Огай, Кобо Абе), поєднання лікарської практики з творчістю допомогло Аделін Єн Ма не лише отримати глибоке розуміння людської душі, але й розвинути емпатію, яка пронизує її літературну творчість.

Перша її книга «Опале листя: правдива історія небажаної китайської доньки» побачила світ лише у 1997 році. Згодом авторка видала ще кілька книжок: «Спостерігаючи за деревом: китайська донька розмірковує про щастя, традиції та духовну мудрість» (2000), «Тисяча шматочків золота: спогади про минуле Китаю через його прислів'я» (2002), «Китай, земля драконів і імператорів» (2008). Окрім цього, Аделін Єн Ма написала кілька творів для юних читачів: «Китайська Попелюшка: таємна історія небажаної доньки» (1999), «Китайська Попелюшка і таємне товариство драконів» (2003), «Китайська Попелюшка: Таємниця картини династії Сун» (2009). Проте ці твори виходять за межі традиційної дидактичної дитячої літератури, оскільки дитячість є естетичним, а не виключно віковим параметром літератури, як зазначав американський літературознавець Джеррі Грізволд [7].

Літературна спадщина Аделін Єн Ма ще чекає на своє глибоке наукове осмислення, оскільки її творчість залишається порівняно новою та маловивченою в контексті досліджень азійсько-американської літератури на відміну від таких широко вивчених авторів, як Френк Чін, Максін Гонг Кінгстон або Емі Тан.

Здебільшого західноєвропейські дослідники зосереджуються на окремих аспектах творчості Аделін Єн Ма, таких як питання пам'яті та травми, що є типовими для цієї літератури, але не здійснюють комплексного вивчення її доробку. У вітчизняному літературознавстві, крім кількох згадок у роботах В.В. Селігея та Т.В. Надутої, фактично відсутні будь-які ґрунтовні дослідження творчості Аделін Єн Ма, що свідчить про значну невивченість її літературної спадщини та зумовлює актуальність запропонованого дослідження. Найбільш ґрунтовною з огляду на проблематику дослідження творчості Аделін Єн Ма є дисертаційна робота літературознавиці китайського походження Тан Фан «Уявляючи дім: літературне фентезі в сучасній жіночій літературі китайської

діаспори», яка частково торкається творчості Аделін Єн Ма в контексті ширшого аналізу літератури китайської діаспори [15]. Дослідниця присвятила низці питань главу «Бажання повернення додому та використання казок про Попелюшку у творі Аделін Єн Ма “Опале листя: правдива історія небажаної китайської доньки”». Тан Фан розглянула особливості застосування казкових мотивів у мемуарі «Опале листя: правдива історія небажаної китайської доньки».

«Мотив Попелюшки» дійсно є наскрізним у творчості Аделін Єн Ма, оскільки «Китайською Попелюшкою» називає майбутню письменницю її тітка, розповідаючи їй казку «Невиліковна рана» («The incurable wound») та «Історію про Є Сянь (叶限)», які походять з китайського фольклору.

Але зводити значення цього роману лише до однієї культурної чи соціальної парадигми означає обмежити його глибину та багатство. Такий підхід не враховує багатшаровості наративу, де переплітаються різноманітні культурні впливи, пошук самовизначення в глобалізованому світі.

Варто зазначити, що проблема походження образу «Попелюшки» та його «інтернаціональність» є достатньо дослідженою, і науковці здебільшого зазначають, що китайська Є Сянь не є прототипом «Aschenputtel» Братів Грімм або «Cendrillon» Шарля Перро [13]. Тож очевидно, що майстерно вплітаючи китайські казки у наратив, письменниця створює модель власної ідентичності, не обираючи між китайськістю, американськістю або європейськістю, а запозичуючи окремі риси обох культур, аналізуючи власний життєвий досвід та особисті якості. Цей аспект потребує подальшої розвідки, оскільки його глибше вивчення дозволить розкрити художні особливості твору та зв'язок із ширшим літературним і культурним контекстом.

Окрім цього, дослідниця аналізує, як Аделін Єн Ма розвінчує гендерні стереотипи у своєму мемуарному романі, зображуючи характери жінок різних поколінь та описуючи свій власний досвід. Відомо, що сестра її дідуся (Grand Aunt) у дитинстві відмовилася від бинтування ніг, отримала гарну освіту, ніколи не була одружена, а в 1924 році заснувала Шанхайський жіночий банк. Для маленької Аделін тітка стала прототипом свідомого життя і досягнення успіху за допомогою власних зусиль. Але письменниця створює власну ідентичність не тільки за допомогою заперечення патріархальності китайського світу. На становлення її характеру, на думку Тан Фан, також впливає «перевага Заходу та відносини колоніальної влади між 1920-ми та 1990-ми ро-

ками як у Китаї, так і на Заході» [15]. Отже, письменниця вдається до ототожнення образу сестри свого батька (Aunt Baba) з «меншовартістю» китайців на тлі превалювання Заходу, який вона пов'язує з образом мачухи (Niang). Тан Фан пояснює, що «у цій парадигмі двох протилежних типів жінок Аделін не просто обирає один бік і критикує інший. Радше вона пов'язує їхні відповідні гендерні ролі з особливим історичним контекстом Китаю в першій половині двадцятого століття, коли європейці користувалися владою та статусом у Китаї» [15]. Як історичні, соціально-політичні процеси суспільства, так і моделі поведінки її рідних спонукали Аделін «переоцінити свою гендерну ідентичність на протигагу китайській патріархальній ідеології, перетворивши себе з небажаної доньки на успішну жінку-лікаря завдяки важкій праці» [15]. Отже, як зазначає Тан Фан, твір «Опале листя: правдива історія небажаної китайської доньки» змінює орієнталістське уявлення про китайських жінок, родинне життя та Китай в цілому [15].

Важливим питанням, яке порушує літературознавиця Тан Фан, є передача письменницею у творі «бажання повернення додому» (homing desire). Поняття «homing desire» вперше було обґрунтоване британською соціологінею Автар Бра у книзі «Картографії діаспори: суперечка ідентичностей»: «З одного боку, «дім» – це міфічне місце бажання в діаспорній уяві... З іншого боку, дім – це також життєвий досвід на певній місцевості» [4]. Схожу точку зору висловлює науковиця Сара Ахмед: «Дім тут, не конкретне місце, де людина просто живе, а більше ніж одне місце... Це простір, який виражає саму логіку інтервалу між очевидно фіксованими моментами відправлення та прибуття» [1]. Що ж є домом для Аделін? Куди вона бажає повернутись, використовуючи вислів «опале листя повертається до коренів» (落叶归根)? Очевидно, що ні Китай в глобальному розумінні, ні дім батька не є для неї тою бажаною «домівкою». Відповідь на це питання намагається знайти дослідниця Тан Фан, зазначаючи, що «повернення Аделін «додому» розповідає про її діаспорний досвід між націями та культурами. Бажання повернення додому не ідеалізує щось одне; замість цього, це визнання багатьох культурних цінностей і примирення напруженості» [15].

Можливо семантика «коренів» з вислову «опале листя повертається до коренів» («根», або «roots») є ще більш вагомою. Їх значення не тільки метафоричне, а й архетипічне, на яке, на жаль, не звертає увагу Тан Фан. Образ дому в психології К. Юнга пов'язаний з архетипами Матері або

Самості та розглядається як символ «внутрішнього світу» людини [9]. Тож у цьому розумінні дім – не лише конкретне місце, а й внутрішній простір, де особистість має захист. У контексті еміграції «roots» набуває глибшого значення, ніж просто фізичне місце походження. Це й зв'язок з культурною спадщиною та традиціями, який допомагає реконструювати і осмислити власний досвід через призму колективної пам'яті. Такий зв'язок дозволяє не лише передати особисті переживання, а й відобразити, як ці переживання вписуються у ширший культурний контекст, підкреслюючи вплив традицій, національних уявлень і соціальних умов на формування ідентичності.

Як і для Кадзуо Ішігуро, для Аделін Єн Ма звернення до «коду» культурної пам'яті є важливим аспектом творчості. Дослідження О.П. Усенко показує, що таке звертання характерне для письменників-емігрантів, які переживають відчуття «безпритульності» та духовної дезорієнтації. Для обох авторів культурна спадщина стає важливим інструментом для осмислення власної ідентичності та допомагає їм не лише відновити зв'язок з втраченим світом, а й реконструювати свої культурні корені в умовах міжкультурного досвіду та адаптації [19].

У більш широкому контексті пошуків ідентичності творчість Аделін Єн Ма вивчає тайландська літературознавиця Інтіра Чаручинда, яка присвячує їй главу дисертаційного дослідження «Аналіз зміни ідентичності китайських жінок у сучасній творчості письменниць-феміністок китайської діаспори» («An analysis of the changing identities of chinese women as reflected in contemporary works of diasporal chinese feminist writers»). Науковиця проаналізувала особливості формування ідентичності письменниці на основі її автобіографічних творів. У роботі виокремлено чотири чинники, під дією яких письменниця сформувала свою ідентичність: традиційний китайський світ, «західний світ», китайська патріархальна культура в західних країнах і західна гегемонія в рідній країні» [5]. Ці чинники, або їх комбінації уособлювалися різними персонажами, представниками родини Аделін або знайомими, а також зовнішніми обставинами або загальноприйнятими нормами. Дослідниця окреслює, що в книзі створюється образ традиційного китайського світу, який відображений у давньому принципі «трьох слухняностей та чотирьох чеснот» (三从四德), за яким мали жити жінки. Представником цього світу був батько Аделін, який вимагав беззаперечної слухняності від доньки, не сприймав серйозно її досягнень.

Особлива увага в дисертації Інтіри Чаручинди приділяється аналізу почуттів героїні, коли вона опинилася у «західному світі» Великої Британії та США, де відчула певну маргіналізацію представників східних країн зі сторони європейців та американців, а також сексизм, неповноцінну довіру. Персонаж, який для Аделін персоніфікував китайську патріархальну культуру був її перший чоловік – Байрон, а західну гегемонію у рідній країні – мачуха Нян. На думку Інтіри Чаручинди, ці чотири рушійні сили і змусили майбутню письменницю вибірково ставитися до оточення, чинити опір і викарбовувати власну ідентичність, яку дослідниця називає «plural self». На думку літературознавиці, «Аделін ідентифікувала себе як китаянку, щоб продемонструвати свою національну ідентичність та етнічну гордість». Вона також відмовилася і від «сексистських практик китайських традицій». Інтіра Чаручинда вважає, що завдяки «західному світу» Аделін набула «західного фемінізму та волі стати незалежною жінкою» [5].

Важливим для становлення як особистості, дослідниця вважає здобуття жінкою як моральної, так і матеріальної свободи. З інтерв'ю Аделін Єн Ма відомо, що вона завжди вважала освіту і знання запорукою свободи, навіть якщо їй здавалося, що весь світ налаштований проти неї.

Дослідження Інтіри Чаручинди зосереджується переважно на біографічних аспектах життя Аделін Єн Ма, не вдаючись до глибокого літературознавчого аналізу її творів. Проте акценти, які вона робить щодо особистості Аделін, підкреслюють світоглядний фундамент, необхідний для розгляду транскультурного контексту її творчості.

Зокрема, Чаручинда акцентує увагу на тому, що Аделін вирішила ідентифікувати себе як жінку, яка успішно зайняла свою нішу в чоловічій сфері, гордо визнає належність до своєї етнічної раси і використовує гроші як фізичний знак для досягнення свого морального задоволення. Ці аспекти її особистості відображають глибокий зв'язок з культурною спадщиною та традиціями, що є важливим для розуміння її літературної діяльності в умовах еміграції та культурної адаптації.

Таким чином, хоча Чаручинда не здійснює детального літературознавчого аналізу, воно надає важливі аналітичні дані з біографії, які служать основою для подальшого вивчення транскультурного контексту творчості Аделін Єн Ма.

Виклад основного матеріалу. Транскультурність як теоретична основа аналізу творчості Аделін Єн Ма. Найменш дослідженим та маловідомим залишається такий важливий аспект твор-

чості Аделін Єн Ма, як автопереклад власних книг китайською мовою. Це допомагає виявити внутрішні механізми транскультурної свідомості письменниці. В азійсько-американській літературі подібних прикладів не знайдено, але у світовій літературі можна згадати Семюела Беккета, який перекладав свої франкомовні романи англійською мовою, або аргентинського письменника Хорхе Луїса Борхеса, який перекладав англійською свої твори, написані іспанською, та навпаки.

Відомо, що автобіографічний твір «Опале листя: правдива історія небажаної китайської доньки» («*Falling Leaves: The True Story of an Unwanted Chinese Daughter*») авторка переклала китайською мовою для читацької аудиторії у Тайвані. Важливо підкреслити, що самопереклад отримав іншу назву «Опале листя повертається до коренів» («*落叶归根*») [20]. Основна зміна полягає в тому, що тепер акцент робиться саме на назві книги. Така назва дає змогу чіткіше акцентувати внутрішні механізми виявлення транскультурної свідомості письменника. Для Аденін Єн Ма китайська мова була рідною, англійською вона добре володіла завдяки отриманій освіті у Великій Британії та Сполучених Штатах Америки, тому й мала змогу виконати переклад власного твору. Дослідники, які вивчають явище самоперекладу (або автоперекладу) полемізують щодо того, чи можна вважати твір, перекладений його автором, саме перекладом оригіналу, чи все ж це творчий «переклад», який є новим твором. Французький дослідник Мікаель Остінофф у роботі «Опис білінгвізму та автоматичний переклад» зазначає, що самопереклад є процесом, паралельним написанню твору, а автор-перекладач в обох випадках здійснює творчий процес [14]. Натомість, французька дослідниця Елена Бандін вважає, що «автори-перекладачі є білінгвами, бо мають двомовну ідентичність. Вони підтримують різні стосунки з кожною мовою та кожною культурою». Отже, на думку дослідниці, самопереклад треба вивчати лише у зв'язку з концепціями мови, культури та суспільства, оскільки «він тісно пов'язаний з питаннями ідентичності та гібридизації» [2].

Питання самоперекладу тісно пов'язане з явищем «перемикання кодів» (code-switching), оскільки його часто використовують автори, які на високому рівні володіють кількома мовами, або автори-білінгви. Американський дослідник Дональд Вінфорд визначив, що «перемиканням кодів» це «альтернативне використання двох мов (або їх діалектів) в межах одного сегменту мови, часто в межах одного речення» [17].

Зазначимо, що перемикання культурних та лінгвістичних кодів – це не тільки прерогатива автоперекладів. У творчості багатьох азійсько-американських письменників (Френк Чін, Емі Тан, Кадзуо Ішігуро) перемикання кодів відбувається в кожному неперекладному тексті. У своїх творах вони використовують культурні коди обох культур, що дозволяє їм створити багатосаровий транскультурний текст, використовуючи китайські ідіоми, приказки та фольклорні сюжети.

Американська дослідниця Хана Кан у статті «Дискурсивний аналіз перемикання кодів у *Falling Leaves* і *Luoyeguigen* (落葉歸根)» зазначає, що письменниця використовувала різні моделі перемикання кодів (code-switching patterns) в двох творах, а їх кількість та різноманіття превалювало в англійській версії автобіографічного твору «*Falling Leaves: The True Story of an Unwanted Chinese Daughter*» [10]. На думку дослідниці, вживання китайських ідіом у назвах глав, вкраплення висловів китайською у діалогах між дійовими особами дає можливість авторці розкрити свою китайську ідентичність американським читачам. Окрім цього, з огляду на лексичну тональність твору, моделі кодового перемикання вказують на зміну мовленнєвої ситуації, або емоцій персонажів [10]. Поза увагою дослідниці залишається важлива особливість творчості Аделін Єн Ма – складові транскультурного стилю. Вона не просто поєднує дві культури, а створює новий художній дискурс, який інтерпретує її власний досвід життя на межі двох світів. Вона синтезує елементи різних культурних традицій у цілісне художнє бачення, що не обмежується простим злиттям чи контрастом між ними. Цей синтез не є лише механічним поєднанням китайських та американських мотивів чи образів, а радше процесом глибокого переосмислення культурних кодів, що дозволяє проявитися новій ідентичності. Через цей процес Аделін Єн Ма створює унікальний наратив, у якому культура та пам'ять перетворюються на багатовимірні концепти, що існують не в межах однієї культури, а «beyond» (за термінологією Гомі Бгабгі), відкриваючи нові можливості для самовираження [3].

Інтерес до творчості Аделін Єн Ма у світовому літературознавстві підтверджується наявністю досліджень, проведених у різних країнах. Однак, зважаючи на недостатню кількість комплексних наукових праць, присвячених її літературній спадщині, відкриваються перспективи для вивчення нових аспектів її творчості. Особливий інтерес становить дослідження транскультурних контекстів, що охоплюють як проблематику тво-

рів, так і художні особливості, зокрема жанрову специфіку, стилістичні прийоми та поетикальні засоби. Це сприятиме поглибленню розуміння багатогранності та значущості азійсько-американської літератури як унікального та самостійного транскультурного феномену.

Під час аналізу творчості Аделін Єн Ма («Опале листя: правдива історія небажаної китайської доньки», «Китайська Попелюшка: таємна історія небажаної доньки») також постає питання визначення жанрової специфіки її творів. Жодних наукових робіт, присвячених жанровим особливостям доробку Аделін Єн Ма, з огляду на наявні джерела, на сьогодні не існує. Основний твір письменниці «Опале листя: правдива історія небажаної китайської доньки» важко віднести як до жанру автобіографії, так і до жанру мемуару. Окрім цього, сучасні літературознавці піддають сумніву необхідність поділу літератури на жанри, оскільки «жанри визначаються умовностями читання», як зазначає науковець Ральф Коен [6]. «Чистота» жанрів автобіографії та мемуару також піддається сумнівам з боку дослідників. Відома німецька літературознавиця Мартіна Вагнер-Егельхаф зазначає, що «автобіографія» більше не є есенціалістичною категорією, а є виміром, або конструктивним елементом процесу літературної комунікації [16].

Дискусійною залишається проблема визначення ознак жанру мемуарної прози або автобіографічного роману, оскільки цей жанр поєднує елементи особистих спогадів та художнього переосмислення реальності. Важливими ознаками такого жанру є інтимність наративу, суб'єктивність викладу, взаємодія факту і вигадки, а також акцент на особистому досвіді автора, який охоплює дві великі культури та історичний контекст життя. Для визначення жанрових меж необхідно враховувати не тільки традиційні характеристики автобіографії, але й ширший спектр літературних практик того часу. Жанр жіночої автобіографії, за думкою дослідників, є одним із найпоширеніших в азійсько-американській літературі, оскільки репрезентував питання особистої ідентичності, культурної адаптації та переживань емігранток. Яскравими прикладами цього літературного напрямку можуть бути твори китайсько-американських письменниць Анчі Мін «Червона Азалія», Максін Гонг Кінгстон «Жінка-воїн: Спогади про дитинство серед привидів», японсько-американської письменниці Кьоко Морі «Донька Шідзуко» та «Самотня пташка».

Аделін Єн Ма порушує традиційну структуру жанру автобіографії, поєднуючи її з жанром мему-

ару. У творі «Опале листя: правдива історія небажаної китайської доньки» можна визначити автобіографічні риси, такі як детальний опис життя письменниці від дитинства до моменту написання книги. Наратором є головна героїня, прототипом якої є сама авторка, що аналізує етапи свого психічного та особистого розвитку. Також у творі використовуються фотографії родини, що додають автентичності наративу. Водночас, твір містить риси мемуару: зображення життя авторки через призму історичних та суспільно-політичних подій, що формували її досвід. Крім того, Аделін Єн Ма велику увагу приділяє портретуванню членів своєї родини, таких як тітка, дідусь, батько, мачуха, брати й сестри, а також друзів дитинства, знайомих, чоловіка. Вона детально відтворює діалоги, акцентуючи увагу на нюансах розмов, почуттях і думках, що виникають під час спілкування, а також використовує описи зовнішності, характерів дійових осіб, підкреслюючи важливість дрібниць.

Правдивість, що підкреслюється і в назві книги – важливий жанровий принцип твору, що нагадує традицію англійської літератури XVIII століття, де правдива історія була не лише центральним елементом жанру, але й запорукою естетичної якості твору. Як у творах Данієля Дефо, Лоренса Стерна, Генрі Філдінга, Тобіаса Смоллетта та інших письменників того часу, правдивість (*verisimilitude*) вважається важливим чинником, що забезпечує достовірність і правомірність наративу.

Як зазначає німецька дослідниця Крістіане Лагузен, «мемуари відрізняються від автобіографії тим, що для них характерно вставлення індивідуальної історії життя в більший контекст суспільного чи історичного значення» [8]. Про твір «Опале листя: правдива історія небажаної китайської доньки» можна сказати, що для письменниці реконструкції шляху становлення головної героїні та суспільно політична картина світу є гармонійним поєднанням. За допомогою накладання кількох систем взаємозв'язку (Аделін – родина, Аделін – школа, Аделін – Китай / Велика Британія / США, Китай – родина тощо) письменниця і зображує транскультурність, вирізьблює свою ідентичність. Тож імовірно, що саме таке змішування жанрів автобіографії та мемуару відіграє важливу роль для формування авторкою транскультурного контексту, надає можливість не обмежувати себе формальними рисами літературного твору, а навпаки користуватися всіма можливими засобами для цілісного зображення ідентичності, яка сформувалася під впливом багатьох чинників.

Проблема змішування жанрів у творах Аделін Єн Ма нерозривно пов'язана з питанням використання елементів вигадки у її роботах. Існує багато «межових» жанрів, як-от автобіографічний роман (autobiographical novel), художня автобіографія (creative nonfiction), метабіографія (metabiography), автофікшн (autofiction), кожний з яких містить певну міру вигаданого, тому важко визначити, до якого саме жанру можна віднести роботи Аделін Єн Ма.

Проблема використання елементів «фантастичного» у творчості письменниць-емігранток часто стає предметом дослідження літературознавців. Бонні Вінсбро у роботі «Надприродні сили: віра, відмінність і сила в сучасних творах етнічних жінок» зазначає, що використання авторками фольклорних елементів, міфів, народних казок у є не тільки методом самовизначення, а й способом розширення власних творчих прав та можливостей [18]. Елементи вигаданого у «жіночих» творах дослідниця символічно називає «надприродною силою» і наголошує, що «лише пізнавши своїх привидів (міфічні істоти, фольклорні образи), давши їм життя та форму існування, можна пізнати і себе» [18]. Для Аделін Єн Ма народні казки відігравали неабияку роль. У творі «Опале листя: правдива історія небажаної китайської доньки» вона використовує казку під назвою «Невиліковна рана» («The Incurable Wound»), яку головній героїні переказує її тітка. Це історія про талановиту дівчинку-художницю, якій мачуха завдала фізичної шкоди. Незважаючи на наслідки, які залишилися на все подальше життя, її витвори мистецтва ставали лише кращими [12]. Хоча письменниця на надає жодного посилання на джерело історії, але, як зазначає у дисертаційному дослідженні Тан Фан, у казці можна розпізнати «мотив Попелюшки» [15]. Окрім цього, дослідниця зазначає, що «невидимий» мотив Попелюшки на «видимих» сторінках вмісту китайських історій про Попелюшку стає «моделлю особистості Аделін» [15].

Важливо зазначити, що авторка не випадково використовує історію «Невиліковна рана» саме у кінці твору «Опале листя: правдива історія небажаної китайської доньки». У творі «Китайська Попелюшка: таємна історія небажаної доньки» можна побачити схожий прийом. Крайньою главою «дитячої автобіографії» є лист від тітки до

головної героїні, у якому вона переказала племінниці історію про Є Сянь (叶限), яку низка літературознавців (і сама авторка теж) вважають прототипом європейської Попелюшки [11]. Саме використання цих історій у кінці творів натякає на певну композиційну схожість з китайськими притчами (中国古代寓言故事), які зазвичай закінчуються певною «прихованою мораллю» (道理/寓意). Це важлива особливість китайського художнього мислення, де мораль часто не висловлюється чітко і відкрито, а передається через опис певних ситуацій або поведінки персонажів, що створює простір для глибшого осмислення та інтерпретації.

Тож вірогідно, що використання письменницею вигаданих «мотивів Попелюшки» – це не лише модель ідентичності, а дещо більше. Це бачення власного життя крізь призму двох національних культур. За допомогою такого прийому віддзеркалення письменниця передає складність внутрішнього світу головної героїні, долучаючи контекст китайської літератури, культури, історії, філософії.

Висновки. На основі проведеного аналізу можна зробити висновок, що творчість Аделін Єн Ма є недостатньо вивченою, попри значний інтерес до її творів у світі. Дослідники звертаються до окремих аспектів її творчості, таких як проблема ідентичності, питання травми, автобіографізм, аналізуючи окремі її твори. Особливістю цього дослідження є саме фокус на транскультурному аспекті творчості Аделін Єн Ма. Такий підхід дозволяє розглянути її літературну спадщину з нової, більш широкої перспективи, враховуючи вплив різних культурних традицій на її творчість. Дослідження творчості Аделін Єн Ма в аспекті транскультури відкриває нові горизонти у вивченні її літературної спадщини. Це надає можливість вийти за межі традиційних досліджень, що зосереджуються на питаннях ідентичності, травми, автобіографізму тощо та поглибити розуміння її творчості як цілісного явища. Її унікальна здатність до синтезу елементів різних культур, що виходить за рамки простого поєднання або протиставлення, залишається поки малодослідженою. Перспективою подальшої розвідки є аналіз художніх особливостей творчості Аделін Єн Ма, яка віддзеркалює процеси транскультурації, що відбуваються у світі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Ahmed S. Home and away : narratives of migration and estrangement. *International journal of cultural studies*. 1999. Vol. 2, no. 3. P. 329–347. URL: <https://doi.org/10.1177/136787799900200303> (date of access: 01.03.2025).
2. Bandín Fuertes E. The role of self-translation in the colonisation process of african countries. *Estudios humanísticos. Filología*. 2004. No. 26. P. 35–53. URL: <https://dialnet.unirioja.es/descarga/articulo/897175.pdf> (date of access: 25.02.2025).
3. Bhabha H. K. *The Location of Culture*. Routledge Classics, 2004. 408 p.
4. Brah A. *Cartographies of diaspora : contesting identities*. London : Routledge, 2005. 288 p. URL: https://books.google.co.kr/books?id=T1vlfvZVzvEC&printsec=frontcover&hl=ru&source=gbv_atb#v=onepage&q&f=false (date of access: 05.01.2025).
5. Charuchinda I. An analysis of the changing identities of chinese women as reflected in contemporary works of diasporal chinese feminist writers : doctoral thesis. Bangkok, 2006. 191 p. URL: [http://thesis.swu.ac.th/swudis/eng\(ph.d.\)/intira_c.pdf](http://thesis.swu.ac.th/swudis/eng(ph.d.)/intira_c.pdf) (date of access: 11.03.2025).
6. Cohen R. History and Genre. *New Literary History*. 1986. Vol. 17, no. 2. P. 203–218. URL: <https://doi.org/10.2307/468885> (date of access: 13.02.2025).
7. Griswold J. *Feeling Like a Kid: Childhood and Children's Literature*. Baltimore : The Johns Hopkins University Press, 2006. 160 p.
8. *Handbook of Autobiography / Autofiction* / ed. by M. Wagner-Egelhaaf. Berlin, Boston : De Gruyter, 2019. 2220 p.
9. Jung C. G. *The archetypes and the collective unconscious*. 2nd ed. Princeton : Princeton University Press, 1980. 451 p.
10. Kang H. A discourse analysis of code-switching in *Falling Leaves* and *Luoyeguigen* (落葉歸根). *Proceedings of the 20th North American Conference on Chinese Linguistics (NACCL-20)*. 2008. Vol. 2. P.999–1010.
11. Mah A. Y. *Chinese Cinderella : The Secret Story of an Unwanted Daughter*. Puffin Books, 2007. 256 p.
12. Mah A. Y. *Falling Leaves: The True Story of an Unwanted Chinese Daughter*. Penguin Books, 2010. 278 p.
13. Moili M. *Ye Xian and her sisters. The role of a Tang story in the Cinderella cycle* : doctoral thesis. 2018. 319 p. URL: <http://hdl.handle.net/10803/462102> (date of access: 17.01.2025).
14. Oustinoff M. *Bilinguisme d'écriture et auto-traduction* : Julien Green, Samuel Beckett, Vladimir Nabokov. Paris : L'Harmattan, 2001. 294 p.
15. Tang F. *Imagining home : literary fantasy in contemporary Chinese diasporic women's literature* : doctoral thesis. 2018. 236 p. URL: <http://eprints.nottingham.ac.uk/52130/> (date of access: 29.02.2025).
16. Wagner-Egelhaaf M. Introduction: Autobiography/Autofiction Across Aisciplines. *Handbook of Autobiography / Autofiction* / ed. by M. Wagner-Egelhaaf. Berlin, Boston, 2019. P. 1–8.
17. Winford D. *An introduction to contact linguistics*. Malden, Massachusetts : Blackwell Publishing, 2003. 448 p.
18. Winsbro B. C. *Supernatural forces: Belief, difference, and power in contemporary works by ethnic women*. Amherst : University of Massachusetts Press, 1993. 218 p.
19. Усенко О. Проблема культурного та мовного реімпорту ранніх романів Кадзуо Ішіґуро в Японію. Мовні і концептуальні картини світу. 2013. № 45. С. 255–260. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&l21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&image_file_name=PDF/Mikks_2013_45_47.pdf (дата звернення: 06.03.2025).
20. 严君玲. 落叶归根：一个乱世奇女子的真实传奇. 中国友谊出版公司. 292 页.